

نکته ی آموزشی یک

در سال های گذشته، درباره ی تفاوت های زبان و ادبیات صحبت کردیم و دیدیم «زبان»، وسیله ی انتقال مستقیم معناست و ادبیات، وسیله ی انتقال معنا همراه با عواطف و احساسات. همچنین دیدیم که برای بیان علمی مطالب، نیاز به ادبیات نداریم و بهتر است از زبان غیرادبی استفاده کنیم که صراحتاً مطالب مد نظر ما را بیان می کند. در بیان علمی، ما می خواهیم مطلب را هر چه سریع تر و بهتر به مخاطب برسانیم؛ اما برای انتقال احساسات و عواطف به مخاطب، برای بیان زیباتر، و برای تأثیرگذاری بیشتر، ما نیاز داریم از ادبیات استفاده کنیم.

یکی از راه های ادبی کردن متن، استفاده از آرایه های ادبی است. ما تاکنون با آرایه های ادبی زیادی آشنا شده ایم که می توانیم آن ها را در دو دسته ی «آرایه های بیان» و «آرایه های بدیع» تقسیم بندی کنیم. این تقسیم بندی را در جدول زیر می بینیم:

آرایه های بیان: تشبیه، جان بخشی، کنایه و ...

آرایه های بدیع: تکرار، جناس، مراعات نظیر، و ...

می توانید تفاوت بین دسته ی نخست آرایه ها و دسته ی دوم را بیابید؟

اگر بخواهیم خیلی ساده و با اغماض صحبت کنیم، می توانیم بگوییم دسته ی اول آرایه ها برای بیان یک مطلب به کار می روند، به نحوی که در آن ها نوعی از خیال پردازی وجود دارد؛ اما در دسته ی دوم، خیال پردازی ادبی نیست و یا اگر هست، کم تر است. مثلاً وقتی من یک خانه ی کوچک را به جعبه ی چوب کبریت تشبیه می کنم، از نوعی خیال پردازی ادبی استفاده کرده ام: «این خانه همچون یک جعبه ی چوب کبریت کوچک است.»

در عبارت بالا، استفاده‌ی چندباره از حرف «چ» آرایه‌ی «تکرار حروف» را نیز به‌وجود آورده‌است که برخلاف آرایه‌ی تشبیه خیال‌پردازی ندارد. بنابراین، تشبیه جزء آرایه‌های بیان و تکرار حروف جزء آرایه‌های بدیع است. همان‌طور که قبلاً هم خوانده‌اید، جان‌بخشی، نسبت‌دادن ویژگی‌های غیرانسانی به انسان است. کنایه، عبارتی است که علاوه بر معنای ظاهری، معنایی پنهان داشته باشد. مراعات‌نظیر، استفاده از واژه‌هایی است که در یک شبکه‌ی معنایی می‌گنجد و جناس نیز استفاده از دو واژه‌ی شبیه به هم در کلام است.

علاوه بر این آرایه‌ها، آرایه‌های دیگر و راه‌های دیگری هم برای زیباکردن سخن هست. در درس‌های بعدی با بعضی از این آرایه‌ها و راه‌های زیباتر کردن سخن، آشنا می‌شویم.

پرسش‌های نکته‌ی یک

۱- ادبی یا غیرادبی بودن هر یک از متن‌های زیر را مشخص کنید و علت آن را بنویسید.

الف) رهبر ما آن طفل دوازده‌ساله‌ای است که با نارنجک، خود را زیر تانک دشمن انداخت و آن را منهدم کرد و خود نیز شربت شهادت نوشید.

ب) احمدشاه قاجار، کسی که از همان کودکی از سلطنت‌گریزان بود، در حالی که سن زیادی نداشت، در یکی از کشورهای اروپایی به دلیل عارضه‌ی پیری زودرس درگذشت.

ج) وقتی چادر از روی صورتت کنار رفت، یاد لحظه‌ی طلوع خورشید افتادم. یک شب بعد از آن هم، وقتی برای صعود به یکی از قلّه‌ها از تهران خارج شده‌بودم، صورتت را دیدم که از پشت قلّه آمد و همه‌جا را روشن کرد.

د) به قول آن دوست صمیمی، خیال خال تو را به خود به خاک خواهیم برد.

۲- کدام قطعه‌شعر از عناصر ادبیات بیش‌تر استفاده کرده‌است؟ چرا؟

الف) هرگز از مرگ نه‌راسیده‌ام / اگرچه دستانش از ابتدال شکننده‌تر بود.

هراس من — باری — همه از مردن در سرزمینی ست / که مزدِ گورکن / از بهای آزادی آدمی / افزون باشد.

ب) پشت کاجستان، برف. / برف، یک دسته کلاغ. / جاده یعنی غربت. / باد، آواز، مسافر، و کمی میل به خواب. / شاخ

پیچک و رسیدن، و حیاط. / من، دلتنگ، و این شیشه‌ی خیس. می نویسم، و فضا. می نویسم، و دو دیوار، و چندین

گنجشک. / یک نفر دلتنگ است.

۳- فرض کنید ابیات زیر را به زبان دیگری ترجمه کنیم. ترجمه ی کدام یک، ارزش ادبی خود را تا حدود زیادی از

دست می دهد؟ چرا؟

الف) مبر حاجت به نزد ترش رویی / که از خوی بدش فرسوده گردی

اگر گویی غم دل با کسی گوی / که از رویش به نقد آسوده گردی

ب) کامجویان را ز ناکامی چشیدن چاره نیست / بر زمستان صبر باید طالب نوروز را

۴- آرایه های ادبی ابیات زیر بیابید و توضیح دهید.

الف) شربتی تلخ تر از زهر فراق است / تا کند لذت وصل تو فراموش مرا

ب) رای رای توست خواهی جنگ و خواهی آشتی / ما قلم در سر کشیدیم اختیار خویش را

نکته ی آموزشی دو

ا، ب، پ، ت، ث، ...

ب، پ، ت، ث، ...

از کلاس اول دبستان با حروف زبان فارسی آشنا شده ایم. این حروف را «واج» می نامیم. واج ها، واحدهایی از زبان

هستند که اگر جایشان را با هم عوض کنیم، معنای واژه ها هم عوض می شود. مثلاً در کلمه ی «در»، اگر به جای

«د»، «خ» را بگذاریم، واژه ی «خَر» درست می شود؛ پس «د» و «خ» هر کدام یک واج هستند.

واج ها کنار هم قرار می گیرند و «تکواژ» می سازند. تکواژها یا به تنهایی معنا دارند مثل همین «در»، یا معنایی

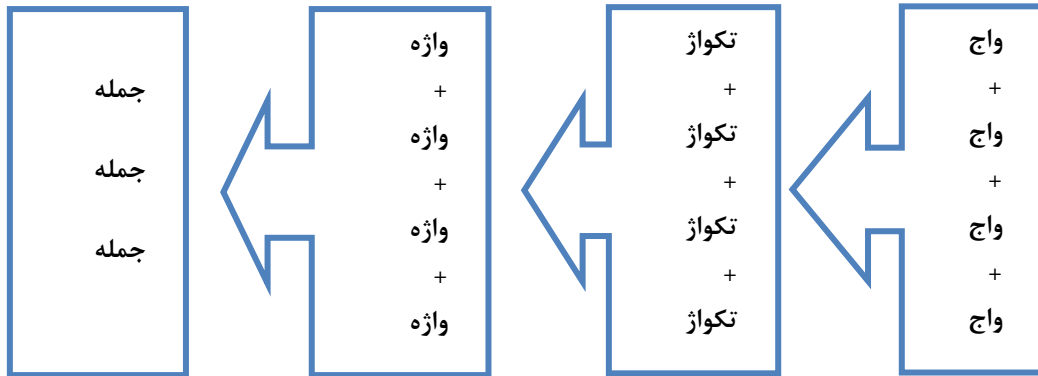
ندارند مثل «گر» در واژه ی «ستمگر».

بعد از این مرحله، تکواژها هم با هم ترکیب می شوند و واژه ها را می سازند، مثل «ستم» و «گر» که «ستمگر» را

ساخته‌اند. بعد از این مرحله هم واژه‌ها کنار هم قرار می‌گیرند و جمله‌ها را می‌سازند.

در واقع، جدول زیر، چگونگی تشکیل جمله‌های زبان را - خیلی ساده - نشان می‌دهد:

پرسش‌های نکته‌ی آموزشی دو

۱- آیا «ص» و «ث» هر کدام یک واج محسوب می‌شوند؟ با استفاده از تعریف واج این مسئله را بررسی کنید.

۲- واج‌های واژه‌های «تشبیه»، «جان‌بخشی» و «تکرار» را مانند نمونه مشخص کنید.

زبان: ز + ا + ن تشبیه:

جان‌بخشی: تکرار:

۳- تکواژهای واژه‌های زیر را مانند نمونه مشخص کنید.

کتابخانه: کتاب + خانه نوجوان: ... + ...

شهرداری: ... + دار + ... بیمارستان: ... + ...

راهنمایی: ... + ... + ... ورزشگاه: ... + ... + ...

۴- دو واژه مثل «انعام» و «انعام» مثال بزنید که با تغییر یک واج معنادار یعنی «ا»، «و»، «ی» - معنایشان تغییر کند.

سؤالات تشریحی:

۱- واژه‌های زیر را معنا کنید.

(۱) ستایش	(۲) سپهر	(۳) فروزنده	(۴) لیل	(۵) نهار
(۶) اقرار	(۷) ماورا	(۸) جلال	(۹) بصر	(۱۰) خشت

۲- خوانش‌های مختلف «ملک»، معنای متفاوتی به وجود می‌آورد. آن معناها را مشخص کنید.

(۱) مَلِک	(۲) مَلْک	(۳) مُلک	(۴) مِلک
-----------	-----------	----------	----------

۳- نقش دستوری واژه‌های «پاک» و «خدا» در بیت زیر چیست؟ «که» در مصراع اول بیت به چه معناست؟

«ملکا ذکر تو گویم، که تو پاکی و خدایی / نروم جز به همان ره که توام پادشاهی»

۴- در بیت زیر، «بینندگان» به چه معناست؟

«به بینندگان آفریننده را / نبینی مرغان دو بیننده را»

۵- کتاب «اسرار التوحید» را چه کسی و با چه مضمونی نوشته است؟

۶- واژه‌های «تنبیه» و «تماشا» در گذر زمان چه معنایی داشته‌اند؟

۷- در بازگردانی بیت «آفرینش همه تنبیه خداوند دل است / دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار»، واژه‌های

«خداوند» و «دل» به چه واژه‌هایی تبدیل می‌شوند؟

۸- در بیت «این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود / هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار»، یک آرایه‌ی ادبی بیابید.

۹- کدام ابیات زیر با بیت «نیابد بدو نیز اندیشه راه / که او برتر از نام و از جایگاه» قرابت معنایی دارند؟

عقل و جان را گرد ذاتت راه نیست / وز صفات هیچ کس آگاه نیست
گرچه در جان گنج پنهان هم تویی / آشکارا بر تن و جان هم تویی
جمله‌ی جانها ز کنهت بی‌نشان / انبیا بر خاک راهت جان فشان
عقل اگر از تو وجودی پی برد / لیک هرگز ره به کنهت کی برد؟

۱۰- «مهر» و «مهر» هر یک به چه معناهایی به کار می‌روند؟

۱۱- در بیت «خداوند نام و خداوند جای / خداوند روزی ده رهنمای»، چند واژه‌ی غیرساده وجود دارد؟

۱۲- سنایی غزنوی شاعر کدام قرن است؟ سه اثر از او نام ببرید.

۱۳- واژه‌ی خداوند در هر کدام از ابیات زیر به چه معناست؟

الف) گروهی خداوند بر چارپای / گروهی خداوند کشت و سرای
ب) بیامد به پیش خداوند پاک / همی گشت پیچان و گریان به خاک

۱۴- «کیوان» و «ناهید» و «مهر»، اجرامی آسمانی هستند. برای این اجرام در زبان فارسی، چه واژه‌های دیگری به کار می‌رود؟

۱۵- «خرد» در هر یک از ابیات زیر، به چه شکل خوانده می‌شود؟

الف) با اهل خرد باش که اصل تن تو / گردی و نسیمی و غباری و دمی است
ب) ندارم همی دشمن خرد خوار / بترسم همی از بد روزگار

۱۶- در بیت «به نام خداوند جان و خرد / کزین برتر اندیشه برنگذرد»، منظور از «این» چه چیزی است؟ نقش دستوری واژه «اندیشه» در این بیت چیست؟

۱۷- در ترکیب «گردان سپهر»، صفت بیانی قبل از هسته‌ی خود آمده است. به این ترکیب، ترکیب وصفی مقلوب می‌گوییم. دو ترکیب وصفی مقلوب دیگر مثال بزنید.

۱۸- دو جمله با فعل «نیست» بنویسید که در یکی «نیست» فعل اسنادی باشد، و در دیگری فعل اسنادی نباشد.

۱۹- در بیت «نیابد بدو نیز اندیشه راه / که او برتر از نام و از جایگاه»، نقش دستوری واژه «اندیشه» چیست؟ در این بیت، مرجع ضمائر «او» چیست؟

۲۰- کدام بخش یا بخش‌های عبارت زیر نیاز به ویرایش دارد؟ چرا؟

«بادب‌بودن فقط به خوب‌صحبت‌کردن نیست، هر کاری آدابی دارد و بادب، کسی است که آداب کارهای مختلف را رعایت می‌کند. واردشدن به جایی، آغاز گفت‌وگو، پایان گفت‌وگو، خوردن نهار و شام در جایی و حتی کوهنوردی، هر کدام ممکن است نشان‌دهنده‌ی بادب‌بودن یا بی‌ادب‌بودن انسان باشد.»

۲۱- بیت «ستودن نداند کس او را چو هست / میان بندگی را ببایدت بست» را بازگردانی کنید. در این بیت، واژه‌های «میان» و «چو» به چه معناست؟ ضمیر «ت» چرا پس از «باید» آمده است؟

۲۲- هر کدام از «که»ها در بیت زیر، چه معنایی دارند؟

«نامیدم مکن از سابقه‌ی لطف ازل / تو پس پرده چه دانی که که خوب است و که زشت»

۲۳- مفهوم ابیات زیر چیست؟

«به جز از کمر ندیدم سر مویی از میان / به جز از سخن نشانی نشنیدم از دهانت
تو چه معنی‌ای که هرگز نرسیده‌ام به کنهت / تو چه آیتی که هرگز نشنیده‌ام بیان
تو کدام شاهبازی که ندانم نشیمن / چه کنم که مرغ فکرت نرسد به آشیانت

۲۴- در بیت «توانا بود هر که دانا بود / ز دانش دل پیر برنا بود» چند ترکیب وصفی و اضافی و چند واژه‌ی غیرساده

هست؟

۲۵- متن زیر را با استفاده از واژه‌های درون کمانک کامل کنید.

«فردوسی در روستای باژ، واقع در منطقه‌ی توس (خراسان / سیستان) به دنیا آمد. او از نجیب‌زادگان و دهقانان توس بود که برای سرودن شاهنامه حداقل (بیست و پنج / پانزده) سال رنج کشید و در حالی که نزدیک به ۸۰ سال داشت، در قرن (چهار / پنج) درگذشت.»

۲۶- برای واژه‌ی «ملک»، سه هم‌خانواده بیابید.

۲۷- کدام جمله در بیت زیر با دو خوانش مختلف، دو معنای مختلف به خود می‌گیرد؟ نقش دستوری کدام واژه یا واژه-

های بیت در این دو نوع خوانش تغییر می‌کند؟

«ملکا ذکر تو گویم، که تو پاکی و خدایی / نروم جز به همان ره که تو ام پادشاهی»

۲۸- در بیت زیر، گروه‌های اسمی و هسته و وابسته‌های آن‌ها را بیابید. مفهوم کلی بیت چیست؟

«دیده‌ای نیست نبیند رخ زیبای تو را / نیست گوشی که همی نشنود آوای تو را»

۲۹- آرایه‌ی جناس بر دو نوع است. یا دو واژه ظاهر یکسان و معنای متفاوتی دارند، یا ظاهر تقریباً یکسان دارند. هر

دو نوع را در بیت زیر بیابید و توضیح دهید.

«جانا تو را که گفت که احوال ما مپرس؟ / بیگانه گرد و قصه‌ی هیچ آشنا مپرس؟»

۳۰- ارکان تشبیه را در بیت «خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند / آخر ای خفته سر از خواب جهالت بردار»

بیابید. بیت چند جمله و شبه‌جمله دارد؟

۳۱- «سر غفلت» در بیت «تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش / حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار» چه

معنایی دارد و چه نوعی از ترکیب‌های اضافی است؟ ارکان تشبیه بیت را توضیح دهید.

۳۲- کدام ابیات زیر با بیت «بر در شاهم گدایی نکته‌ای در کار کرد / گفت بر هر خوان که بنشستم خدا رزاق بود»

قرباب معنایی دارد؟ معنای باقی ابیات را بنویسید.

اول دفتر به نام ایزد دانا / صانع پروردگار حی توانا

اکبر و اعظم خدای عالم و آدم / صورت خوب آفرید و سیرت زیبا

از در بخشندگی و بنده نوازی / مرغ هوا را نصیب و ماهی دریا

قسمت خود می‌خورند منعم و درویش / روزی خود می‌برند پشه و عنقا

حاجت موری به علم غیب بداند / در بن چاهی به زیر صخره‌ی صما

۳۳- زبان متن زیر را همراه با آرایه‌های آن بررسی کنید.

«درختان از پوشش سبز خود غریبان می‌شوند و گویی با اهتزاز برگ‌های زرد و نارنجی و سرخ آتشین در باد، شعله می‌کشند. زیبایی این همه رنگ‌آمیزی بدیع در فصل خزان، سرزنده و شاداب است. در پاییز برگ‌ها با وزش نسیم، دست از دامن شاخه‌ها رها می‌کنند و رقصان در باد به زمین می‌نشینند...»

۳۴- ابیات زیر کدام ویژگی‌های خداوند را برمی‌شمارند؟

ای آن که به کنهت نرسد ادراکی / کونین به پیش کرمت خاشاکی (کونین: دو جهان)
از روی کرم اگر ببخشی همه را / بخشیده شود پیش تو مشت خاکی

۳۵- آثار سعدی را همراه با قالب‌های آن‌ها نام ببرید. فردوسی و سعدی، هر کدام در چه قرنی می‌زیستند؟

۳۶- تعداد تشبیه‌های هر یک از ابیات زیر را - از رهی معیری - همراه با ارکان آن مشخص کنید.

- الف) چو نی به سینه خروشد دلی که من دارم / به ناله گرم بود محفلی که من دارم
ب) به دشواری توان دیدن وجود ناتوانم را / به تار پرنیان مانم ز عشق پرنیان پوشی
ج) نمی‌خواهم که با سردی چو گل خندم ز بی‌دردی / دلی چون لاله با داغ محبت آشنا خواهم
د) کجا به صحبت پاکان رسی که دیده‌ی تو / به سان شبنم گل اشک‌بار باید و نیست

سؤالات چهارگزینه‌ای

۱- بیت کدام گزینه شبه‌جمله دارد؟

- (۱) آن چه نبردست وهم عقل ندیدست و فهم / از تو به جانم رسید قبله از آنی مرا
- (۲) از کرمت من به ناز می‌نگرم در بقا / کی بفریبید شها دولت فانی مرا
- (۳) نغمت آن کس که او مژده‌ی تو آورد / گرچه به خوابی بود به ز آغانی مرا
- (۴) در گنه کافران رحم و شفاعت تو راست / مهتری و سروری سنگ‌دلانی مرا

۲- کدام «که» در مصراع اول، معنای متفاوتی دارد؟

- (۱) بنوش باده که قسام صنع قسمت کرد / در آفرینش از انواع نوشدارو نیش
- (۲) ز سنگ تفرقه خواهی که منحنی نشوی / مشو بسان ترازو تو در پی کم و بیش
- (۳) تو را که گفت که حلوا دهم به دست رقیب؟ / به دست خویشتنم زهر ده که حلوایی است
- (۴) تو که گفته‌ای تأمل نکنم جمال خوبان / بکنی اگر چو سعدی نظری بیازمایی

۳- لقب شاعری ابوالمجد مجدود بن آدم در بیت کدام گزینه آمده است؟

- (۱) خیام اگر ز باده مستی خوش باش / با ماه‌رخ اگر نشستنی خوش باش
- (۲) استاد سخن سعدی ست پیش همه کس اما / دارد سخن حافظ طرز سخن خواجه
- (۳) جانی که رو این سو کند با بایزید او خو کند / یا در سنایی رو کند یا بو دهد عطار را
- (۴) چه خوش گفت فردوسی پاک‌زاد / که رحمت بر آن تربت پاک باد

۴- ساختمان کدام واژه با ساختمان دیگر واژه‌ها متفاوت است؟

- (۱) پردازش (۲) فرمایش (۳) ستایش (۴) گرمایش

۵- شاعر در کدام یک از ابیات زیر از آرایه‌ی تکرار حروف بهره‌ی کمتری برده است؟

- (۱) بهترین مراتب آن باشد / کان به فضل و هنر به دست آید
- (۲) خیال خال تو با خود به خاک خواهیم برد / که تا ز خال تو خاکم شود عبیر آمیز
- (۳) خیزید و خز آرید که هنگام خزان است / باد خنک از جانب خوارزم وزان است
- (۴) شب است و شاهد و شمع و شراب و شیرینی / غنیمت است چنین شب که دوستان بینی

۶- در بیت کدام گزینه شعری آمده است که با دو خوانش مختلف، معنای حداقل بخشی از آن تغییر می‌کند؟

- (۱) ای صاحب کرامت شکرانه‌ی سلامت / روزی تَفَقَدی کن درویش بی‌نوا را
- (۲) آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است / با دوستان مرّوت با دشمنان مدارا
- (۳) در کوی نیک‌نامی ما را گذر ندادند / گر تو نمی‌پسندی تغییر کن قضا را
- (۴) هنگام تنگ‌دستی در عیش کوش و مستی / کاین کیمیای هستی قارون کند گدا را

۷- بیت کدام گزینه نادرستی املایی دارد؟

- (۱) چه پادشاست که از خاک پادشا سازد / ز بهر یک دو گدا خویشتن گدا سازد
- (۲) به مرده برگزرد مرده را حیات دهد / به درد درنگرد درد را دوا سازد
- (۳) نظر مکن به جهان خوار کاین جهان فانی است / که او به عاقبتش عالم بقا سازد
- (۴) ز کیمیا عجب آید که زر کند مس را / مسی نگر که به هر لحظه کیمیا سازد

۸- تعداد جمله‌ها و شبه‌جمله‌های بیت زیر به ترتیب کدام است؟

«ملکا ذکر تو گویم، که تو پاکی و خدایی / نروم جز به همان ره که تو ام پادشاهی»

- (۱) پنج، یک (۲) چهار، یک (۳) پنج، صفر (۴) چهار، صفر

۹- در جمله‌ی «فردوسی در پاسداشت زبان فارسی، نقش بسیار برجسته‌ای دارد»، واژه‌های کدام گزینه هسته‌ی

گروه اسمی خود هستند؟

- (۱) پاسداشت، نقش (۲) پاسداشت، زبان (۳) فارسی، نقش (۴) فارسی، برجسته

۱۰- در بیت کدام گزینه ترکیب وصفی مقلوب دیده می‌شود؟

- (۱) به آواز گفت آن زمان گرگسار / که ای نامور فرخ اسفندیار
- (۲) اگر بازگردی نباشد شگفت / ز بخت تو اندازه باید گرفت
- (۳) یکی کار پیش است فردا که مرد / نیندیشد از روزگار نبرد
- (۴) نه گرز و کمان یاد آید نه تیغ / نه بیند ره جنگ و راه گریغ

۱۱- یکی از فرقه‌های اهل تسنن اعتقاد دارند خدا را می توان دید. از بیت گزینه ی ... می فهمیم فردوسی پیرو این اعتقاد نبوده است.

- (۱) خداوند نام و خداوند جای / خداوند روزی ده رهنمای
- (۲) خداوند کیوان و گردان سپهر / فروزنده ماه و ناهید و مهر
- (۳) به بینندگان آفریننده را / نبینی مرنجان دو بیننده را
- (۴) ستودن نداند کس او را چو هست / میان بندگی را ببایدت بست

۱۲- کدام بیت نادرستی املایی دارد؟

- (۱) چون خضر دید آن لب جان بخش دلفریب / گفتا که آب چشمه ی حیوان دهان توست
- (۲) یوسف به بندگیت کمر بسته بر میان / بودش یقین که ملک ملاحی از آن توست
- (۳) هر شاهی که در نظر آمد به دلبری / در دل نیافت راه که آن جا مکان توست
- (۴) هرگز نشان ز چشمه ی کوثر شنیده ای / کو را نشانی از دهن بی نشان توست

۱۳- در کدام گزینه از آرایه ی تشبیه استفاده نشده است؟

- (۱) خدایا نه ثنای تو را زبان و نه دریای جلال و کبریای تو را کران.
- (۲) چشمه های خروشان تو را می شناسند / موج های پریشان تو را می شناسند
- (۳) پیام پیامبر(ص) گنجینه و آبخوری است که انسانیت بدان نیازمند است.
- (۴) علم دین ، بام گلشن جان است / نردبان عقل و حسن انسان است

۱۴- در کدام مصراع هسته ی گروهی که مفعول واقع شده است صفت شمارشی دارد؟

- (۱) به بینندگان آفریننده را / نبینی مرنجان دو بیننده را
- (۲) نیابد بدو نیز اندیشه راه / که او برتر از نام و از جایگاه
- (۳) ستودن نداند کس او را چو هست / میان بندگی را ببایدت بست
- (۴) توانا بود هر که دانا بود / ز دانش دل پیر برنا بود

۱۵- عبارت «زیبایی آفرینش» ...

- (۱) ترکیب وصفی است با دو واژه‌ی غیرساده
 (۲) ترکیب وصفی است با یک واژه‌ی غیرساده
 (۳) ترکیب اضافی است با یک واژه‌ی غیرساده
 (۴) ترکیب اضافی است با دو واژه‌ی غیرساده

۱۶- کدام بیت، «جان‌بخشی» دارد؟

- (۱) هر دوست که دم زد ز وفا دشمن شد / هر پاک‌روی که بود تردامن شد
 (۲) شرم دار ای فلک آخر مکن این بی‌رسمی / تا کی از پرورش و تربیت بدسیران (بدرفتاران)
 (۳) گرچه گردآلود فقرم شرم باد از هم‌تم / گر به آب چشمه‌ی خورشید، دامن تر کنم
 (۴) بدین شعر تر شیرین ز شاهنشاه عجب دارم / که سر تا پای حافظ را چرا در زر نمی‌گیرد

۱۷- در بازگردانی کدام مصراع، جایگاه اجزای سخن تغییری نمی‌کند؟

- (۱) نه همه مستمعی فهم کند این اسرار
 (۲) شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار
 (۳) خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار
 (۴) کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند

۱۸- مفهوم بیت «نیابد بدو نیز اندیشه راه / که او برتر از نام و از جایگاه» در کدام عبارت وجود دارد؟

- (۱) خدایا نه شناخت تو را توان، نه ثنای تو را زبان، پس تو را مدح و ثنا چون توان؟
 (۲) خدایا به شناخت تو زندگانیم و به نصرت تو شادانیم، به کرامت تو نازانیم، به عز تو عزیزانیم.
 (۳) سپاس باد یزدان دانا را که آفریدگار جهان است و داننده‌ی آشکار و نهان است.
 (۴) گزیدگان اوی، خلق را به راستی پند دادند و به یزدان راه نمودند و طریق مبطلان برنوشتند.

۱۹- کدام بیت «جان‌بخشی» دارد؟

- (۱) یکی پنجه‌ی آهنین راست کرد / که با شیر، زورآوری خواست کرد
 (۲) ای نفس خرم باد صبا / از بر یار آمده‌ای، مرحبا!
 (۳) مرا توبه فرمایی ای خودپرست! / تو را توبه زین گفت، اولی تر است
 (۴) به دریا مرو گفتمت زینهار! / و گر می‌روی، دل به طوفان سپار

۲۰- بیت کدام گزینه با بیت زیر قرابت معنایی دارد؟

- «کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند / نه همه مستمعی فهم کند این اسرار»
- (۱) بحر آفرید و برّ و درختان و آدمی / خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
- (۲) توحیدگوی او نه بنی آدمند و بس / هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد
- (۳) اجزای خاک مرده، به تأثیر آفتاب / بستان میوه و چمن و لاله‌زار کرد
- (۴) ترکیب آسمان و طلوع ستارگان / از بهر عبرت نظر هوشیار کرد

۲۱- تعداد جمله‌های کدام بیت با تعداد جمله‌های بیت زیر برابر است؟

- «دیده‌ای نیست نبیند رخ زیبای تو را / نیست گوشی که همی نشنود آوای تو را»
- (۱) رفتی و نمی‌شوی فراموش / می‌آیی و می‌روم من از هوش
- (۲) سحرست کمان ابروانت / پیوسته کشیده تا بناگوش
- (۳) پایت بگذار تا ببوسم / چون دست نمی‌رسد به آغوش
- (۴) بی‌کار بود که در بهاران / گویند به عندلیب مخروش

۲۲- کدام بخش مشخص شده، نادرستی املائی دارد؟

- «کتاب کشف‌الاسرار میبیدی را از قفسه برداشت و رو به من گفت: «اسرار نکن! چه طور رویت می‌شود از من بخواهی یک عمر زندگی آبرومندانم را فدای امیال ناروای تو کنم؟ من هرگز اسرار دیگران را برای تو فاش نخواهم کرد.»»
- (۱) بخش نخست (۲) بخش دوم (۳) بخش سوم (۴) هیچ‌کدام

۲۳- نقش دستوری کدام واژه‌ی مشخص شده متفاوت است؟

- (۱) دعوی درست نیست گر از دست نازنین / چون شربت شکر نخوری زهر ناب را
- (۲) آرام نیست در همه عالم به اتفاق / و هست در مجاورت یار محرمست
- (۳) اگر تو جور کنی جور نیست تربیت است / و گر تو داغ نهی داغ نیست درمان است
- (۴) سروها دیدم در باغ و تأمل کردم / قامتی نیست که چون تو به دلارایی هست

۲۴- بیت کدام گزینه با سایر ابیات قرابت معنایی ندارد؟

- (۱) چو رفتی سر و کار با ایزد است / اگر نیک باشدت جای از بد است
- (۲) ز نام و نشان و گمان برترست / نگارنده‌ی برشده پیکرست
- (۳) سخن هرچه زین گوهران بگذرد / نیابد بدو راه جان و خرد
- (۴) خرد را و جان را همی سنجد اوی / در اندیشه‌ی سخته کی گنجد اوی

۲۵- در کدام مصراع، «شبه جمله» وجود دارد؟

- (۱) هر که بیفتاد به تیرت، نخاست
- (۲) خلیل من همه بُت‌های آزری بشکست
- (۳) من از کمندِ تو تا زنده‌ام نخواهم جَست
- (۴) سعدیا! مردِ نکونام نمیرد هرگز

۲۶- در بیت زیر کدام آرایه‌ی ادبی بارز است؟

«علم، بال است مرغ جانت را / بر سپهر او برد روانت را»

- (۱) جناس
- (۲) سجع
- (۳) تشبیه
- (۴) بیت هم سجع دارد و هم جناس.

۲۷- گوینده‌ی کدام بیت را می‌توان مصداقِ مصراعِ دومِ بیتِ زیر دانست؟

«این همه نقشِ عجب بر در و دیوارِ وجود / هر که فکرت نکند، نقش بود بر دیوار»

- (۱) گویی نه درست است نماز از سر غفلت / چون عشق توام پیش‌نماز است، چه تدبیر؟
- (۲) عالم پر است از تو غایب منم ز غفلت / تو حاضری ولیکن من آن نظر ندارم
- (۳) عشق گوید گر ز من غافل شدی / خود یقین می‌دان که بی‌حاصل شدی
- (۴) غافلی کز من به رویت مانده باقی یک نگاه / در محلی این چنین چشم از من غافل میند

۲۸- کدام بیت «جان‌بخشی» دارد؟

- (۱) گفتند یافت می‌نشود، گشته‌ایم ما / گفت آن چه یافت می‌نشود، آنم آرزوست
- (۲) سحر بلبل حکایت با صبا کرد / که عشق روی گل با ما چه‌ها کرد!
- (۳) گل همین پنج روز و شش باشد / وین (و این) گلستان همیشه خوش باشد
- (۴) نصیحت گوش کن جانا! که از جان دوست‌تر دارند / جوانان سعادت‌مند پند پیر دانا را

۲۹- کدام واژه در بیت زیر، «مشبّه‌به» یک تشبیه است؟

«گرچه بی طاقتم چو مور(مورچه) ضعیف / می کشم نفس و می کشم بارت»

- (۱) مور (۲) بی طاقت (۳) نفس (۴) من (محدوف)

۳۰- بیت کدام گزینه با بیت زیر قرابت معنایی دارد؟

«ستودن نداند کس او را چو هست / میان بندگی را ببايدت بست»

- (۱) بدان کی ستوده شود پادشاه / که خلش ستایند در بارگاه؟
 (۲) طاووس را به نقش و نگاری که هست خلق / تحسین کنند و او خجل از پای زشت خویش
 (۳) بدین آلت رای و جان و زبان / ستود آفریننده را کی توان
 (۴) به حبل ستایش فرا چه مشو / چو حاتم اصم باش و عیبت شنو

۳۱- همان طور که می دانیم، کنایه یکی از آرایه‌های ادبی است. منظور کنایی مصراع دوم بیت زیر چیست؟

«در آسمان سینه‌ی من ابر بغض خفت / صحرای دل بهانه‌ی باران گرفته است»

- (۱) دلم تشنه‌ی دیدار توست.
 (۲) میل به گریستن دارم.
 (۳) دلم به سوی آسمان تو پر می کشد.
 (۴) میل به هوای تازه دارم.

۳۲- بیت کدام گزینه با بیت «ستودن نداند کس او را چو هست / میان بندگی را ببايدت بست» قرابت معنایی دارد؟

- (۱) ناسزایان را ستودن بیکران از بهر طمع / گسترانیدی به جد و هزل طومار سخن
 (۲) بخت ملک مطلعی سرود که صد قرن / می نتوانم به صد زبانش ستودن
 (۳) ستودن مر او را چنان چون توان / شب و روز بودن به پیشش نوان
 (۴) آن را که ببایدش ستودن بنکوهید / وان را که نکوهیدن شاید بستایید

۳۳- استفاده‌ی هم‌زمان از سه واژه‌ی همه‌ی گزینه‌ها موجب پدید آمدن آرایه‌ی «مراعات‌نظیر» می‌شود، به‌جز گزینه‌ی ...

- (۱) گل، بوستان، بلبل
 (۲) عاشق، بار، عشق
 (۳) پادشاه، دریا، ساحل
 (۴) ابر، باد، خورشید

۳۴- کدام بیت با سایر ابیات قرابت معنایی ندارد؟

- (۱) نه در ایوان قریبش وهم را بار / نه با چون و چرايش عقل را کار
 (۲) خیال دوست تو را مژده‌ی وصال دهد / که آن خیال و گمان جانب یقین کشدا
 (۳) ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم / وز هر چه گفته‌اند و شنیدیم و خوانده‌ایم
 (۴) مجلس تمام گشت و به آخر رسید عمر / ما همچنان در اوّل وصف تو مانده‌ایم

۳۵- بیت کدام گزینه با بیت زیر قرابت معنایی دارد؟

«نه بر اوج ذاتش پَرَد مُرَغ وَهَم / نه در ذیل وَصْفَش رسد دستِ فِهَم»

- (۱) بری از خوردن و خفتن بری از شرک و شبیهی / بری از صورت و رنگی بری از عیب و خطایی
 (۲) نتوان وصف تو گفتن که تو در فهم نگنجی / نتوان شبه تو گفتن که تو در وهم نیایی
 (۳) نبد این خلق و تو بودی نبود خلق و تو باشی / نه بجنبی نه بگردی نه بکاهی نه فزایی
 (۴) همه عزّی و جلّالی همه علمی و یقینی / همه نوری و سروری همه جودی و جزایی

۳۶- در دوبیتی زیر از شاه‌نعمت‌الله ولی، کدام آرایه‌ی ادبی بارز است؟

«اگر چنان چه بزرگی به شکل انسان است / شتر میان بزرگان هم از بزرگان است

در این مقام، بزرگی، به قدر قیمت نیست / قبول حضرت حق هر که شد، بزرگ آن است»

- (۱) تشبیه
 (۲) جان‌بخشی
 (۳) تکرار
 (۴) بیت هم تشبیه دارد و هم جان‌بخشی

۳۷- کدام یک از ابیات زیر، با بیت «که دانش ز تنگی پناه آورد / چو بیراه گردی به راه آورد» قرابت معنایی دارد؟

(۱) علم چندان که بیش تر خوانی / چون عمل در تو نیست، نادانی

(۲) چون تو با علم آشنا گشتی / بگذری ز آب نیز بی‌کشتی

(۳) بشوی اوراق (ورق‌ها) اگر همدرس مایی / که علم عشق در دفتر نباشد

(۴) نه من ز بی‌عملی در جهان ملولم (رنجور) و بس / ملالتِ (رنج) علما هم ز علم بی‌عمل است

۳۸- مفهوم «شناخت خداوند با علم» در کدام بیت وجود دارد؟

(۱) نبینی ز شاهان که بر تخت‌گاه / ز دانندگان بازجویند راه؟

(۲) دل شود گر به علم، بیننده / راه جوید به آفریننده

(۳) نگهبان گنجی تو از دشمنان / و دانش نگهبان تو جاودان

(۴) بدان کوش تا زود دانا شوی / چو دانا شوی زود والا شوی

۳۹- در کدام بیت، از آرایه‌ی «جان‌بخشی» استفاده شده است؟

(۱) سعدیا گر بوسه بر دستش نمی‌یاری نهاد / چاره آن بینم که در پایش بمالی روی را

(۲) گه نعره زدی بلبل، گه جامه دریدی گُل / تا یاد تو افتادم، از یاد برفت آن‌ها

(۳) گویند مگو سعدی، چندین سخن از عشقش / می‌گویم و بعد از من، گویند به دوران‌ها

(۴) حال نیازمندی، در وصف می‌نیاید / آن‌گه که بازگردی، گوئیم ماجرا را

۴۰- «بیننده» در کدام بیت معنای متفاوتی دارد؟

(۱) گواه من است آفریننده‌ام / که بارید خون از دو بیننده‌ام

(۲) بیننده‌ی انوار تو بس دوخته‌چشم است / گوینده‌ی اسرار تو بس گنگ‌زبان است

(۳) یقین، مرد را دیده بیننده کرد / شد و تکیه بر آفریننده کرد

(۴) من هرگز از تو نظر با خویشتن نکنم / بیننده تن ندهد هرگز به بی‌بصری

